

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

SIMPOZIONUL NAȚIONAL CONSTANTIN NOICA Ediția a VI-a „Concepte deschise”

Craiova, 23–24 mai 2014

Născut la inițiativa acad. Alexandru Surdu, cu ocazia Centenarului Constantin Noica, sărbătorit în anul 2009, Simpozionul Național Constantin Noica și-a desfășurat lucrările, în fiecare dintre cele șase ediții de până acum, în alt oraș universitar din țară: Brașov, Arad, Iași, Constanța, Timișoara, Craiova. Ideea de a stimula în toată țara interesul pentru opera unuia dintre cei mai mari filosofi ai secolului al XX-lea, sau de a-l împropăta acolo unde tinde să slăbească, s-a dovedit fructuoasă: de la an la an numărul participanților (cu comunicări sau nu) a sporit semnificativ, iar ecourile în localitățile unde s-a desfășurat Simpozionul, și chiar în țară, au fost din ce în ce mai puternice, în ciuda faptului că nu s-au întreprins acțiuni ieșite din comun pentru popularizarea lui.

Pe lângă faptul că lucrările Simpozionului au avut loc de fiecare dată în altă localitate, fiecare ediție s-a dorit să fie închinată unei cărți anumite a filosofului. Cu excepția ediției întâi, de la Brașov (2009), aniversară, și celei de-a treia, de la Constanța (2012), care a avut ca temă începutul Evangheliei după Ioan („La început a fost Cuvântul”), celelalte ediții au fost dedicate: cărții de debut a filosofului (tema „Bucuriile simple” – Arad, 2010), culegerii de studii – *Pagini despre sufletul românesc* (Iași, 2011), tezei de doctorat a lui Noica („Cum e cu puțință ceva nou” – Timișoara, 2013) și, anul acesta, volumului *Concepte deschise în istoria filosofiei la Descartes, Leibniz și Kant* („Concepte deschise” – Craiova, 2014).

Prezentarea de comunicări nu este însă singura activitate pentru care cei interesați de filosofia și personalitatea lui Noica se adună o dată pe an la Simpozionul Național Constantin Noica. De fiecare dată, pe lângă lucrările propriu-zise ale Simpozionului au loc și alte manifestări, într-o atmosferă a comuniunii intelectuale și afective cu opera filosofului, față de filosofia românească și de cultura română în general. La cele șase ediții ale Simpozionului au fost audiate concerte, au fost organizate și vizitate expoziții, au fost vizionate filme, s-au făcut evocări ale lui Noica, Eminescu, ale altor personalități culturale românești, au fost lansate cărți, au fost vizitate locuri deosebite, istorice și culturale. Discuțiile din timpul lucrărilor, din pauzele și din seara dintre cele două zile ale Simpozionului în care sunt antrenați participanții alcătuiesc, împreună cu seria comunicărilor, momente asupra cărora cei prezenți se opresc uneori cu gândul în tot anul care se scurge până la următoarea ediție. Chiar și deplasarea în comun (cu trenul ori cu câte un autobuz) până în orașul în care a avut loc una sau alta dintre ediții, sau înapoi, către București, s-a dovedit câteodată folositoare, prin timpul oferit pentru câte o discuție pe teme filosofice. Întâlnirile dintre participanți din toată țara au avut, nu o dată, drept consecință, nașterea și consolidarea unor prietenii de idei. Toate acestea nu fac decât să verifice opinia lui Constantin Noica după care filosofia se poate ivi chiar și în locuri mai umile, nu neapărat în perimetrele anume delimitate.

Tot ca o realizare a Simpozionului Național Constantin Noica trebuie pomenită seria de volume reunind comunicările prezentate la fiecare ediție. Au apărut până acum, la Editura Academiei Române, cinci volume de comunicări. Ele alcătuiesc un document de referință cu privire la receptarea filosofiei lui Constantin Noica în cultura română actuală.

Anul acesta, cea de-a șasea ediție a Simpozionului Național Constantin Noica a fost organizată de Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, împreună cu Consiliul Județean

Dolj, Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”, Mitropolia Olteniei și Universitatea din Craiova (care a pus la dispoziția participanților, pentru două zile, somptuoasa Sală Albastră, unde au avut loc lucrările). Simpozionul Național Constantin Noica a beneficiat, de asemenea, de susținerea Primăriei Municipiului Craiova, precum și de interesul posturilor locale de televiziune și de radio. Au participat la lucrări cercetători ai Institutului de Filosofie, universitari din Craiova, Iași, Sibiu, Timișoara, București, Arad, apropiați ai lui Constantin Noica și prieteni ai marelui filosof, studenți etc.

Lucrările Simpozionului au fost deschise, în dimineața zilei de 23 mai, de față fiind oficialități ale Municipiului Craiova, reprezentanți ai Mitropoliei Olteniei și ale conducerii Universității din Craiova. Acad. Alexandru Surdu a evocat, în cuvântul de deschidere, personalitatea extraordinară a lui Constantin Noica, fascinația pe care a avut-o această personalitate asupra contemporanilor, trăsătură neobișnuită în cazul altor mari filosofi, deși unii dintre ei s-au aflat în situații cu mult mai prielnice vizibilității publice decât s-a aflat Noica.

În cursul primei zile a dezbaterilor au fost prezentate interpretări ale lui Noica la opere filosofice reprezentative ale perioadei moderne (Kant, Leibniz, Hegel, Descartes), rezultate ale preocupărilor filosofului în direcția constituirii unei logici a invenției, direcții ale publicisticii noiciene, interferențe ale filosofiei și gândirii teologice în opera lui Noica. La sfârșitul lucrărilor primei zile, participanții au vizitat expoziția de carte și fotografie organizată, cu ocazia Simpozionului, de Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”.

În cea de-a doua zi a Simpozionului au fost prezentate comunicări asupra logicii lui Hermes, asupra semnificației filosofiei în gândirea lui Noica și raporturilor dintre filosofie, știință și teologie în viziunea acestuia. După încheierea lucrărilor, participanții au vizitat, la invitația Mitropoliei Olteniei, Mănăstirea Strâmba-Jiu, monument de arhitectură românească din secolul al XVI-lea recent restaurat.

Varietatea comunicărilor susținute anul acesta la Simpozionul Național Constantin Noica poate fi constatată și prin parcurgerea programului Simpozionului, pe care-l reproducem în continuare:

Ziua întâi

Acad. ALEXANDRU SURDU, *Probleme perene și concepte deschise în istoria filosofiei*

Acad. ALEXANDRU BOBOC, *Lucrul în sine în interpretări de referință în gândirea contemporană*

Prof. univ. dr NICOLAE PANEA, *Trasee antropologice în opera lui Constantin Noica*

Pr. prof. univ. dr ALEXANDRU ISVORANU, *Concepția despre Dumnezeu prin chemarea numelor divine*

Prof. univ. dr NICOLAE GEORGESCU, *Sensul Satirelor eminesciene în ediția princeps, în grupajul de autor și luate fiecare în parte*

Prof. univ. dr FLOREA LUCACI, *Conceptele deschise, o posibilitate de a reîntemeia filosofia*

Prof. univ. dr IOAN BIRIȘ, *Știința proporțiilor în interpretarea lui Constantin Noica*

Prof. univ. dr GHEORGHE DĂNIȘOR, *Noica și Hegel – semnificații ale devenirii*

Conf. univ. dr GABRIEL COȘOVEANU, *Noetic și empiric în opera lui Constantin Noica*

CS III dr DRAGOȘ POPESCU, *Teme leibniziene în opera lui Constantin Noica*

CS II dr CLAUDIU BACIU, *Despre posibilitatea unei deschideri ontologice la Constantin Noica*

Prof. univ. dr IONEL BUȘE, *Logica lui Hermes – o logică a imaginarului?*

Conf. univ. dr MARIN DIACONU, *Colaborarea lui Noica la Gazeta literară și la România literară*

Prof. univ. dr MIRCEA LĂZĂRESCU, *Un concept deschis pe care Noica l-a abordat târziu, dar fundamental: devenirea*

CS III dr MONA MAMULEA, *Insuportabila ușurătate a conceptului de ființă*

Pr. lector univ. dr NICOLAE RĂZVAN STAN, *Antropologia creștină: puncte de contact între abordarea teologică și cea filosofică*

- Prof. univ. dr FIRMILIAN CALOTĂ, *Complexitatea ființei – complexitatea universului*
 Prof. univ. dr ION DUR, *În contra lui Kant și a criticismului*
 CS III dr MARIUS DOBRE, *Concept deschis: istoria filosofiei*
 Pr. dr ION SORIN BORA, *Cuvântul crucii în fața pretensei cunoștințe a corintenilor din vremea Sf. Apostol Pavel și paradoxul puterii credinței creștine*
 CS III dr MIHAI POPA, *Concepte deschise în estetica Renașterii*
 Dr MARIAN NENCESCU, *Știința universală (mathesis universalis) între limitare și libertate*
 Conf. univ. dr ADRIAN NIȚĂ, *Devenința în calitate de concept deschis*
 Conf. univ. dr ADRIANA NEACȘU, *Constantin Noica despre demnitatea de a fi român*
 CS drd VICTOR EMANUEL GICA, *Un concept deschis noician: logica invenției*
 Prof. NICOLAE COANDE, *Cultura europeană vs configurația culturală (o viziune din „marginea” lui Noica asupra modelului cultural european)*
 Lector univ. dr ANA OCOLEANU, *Concepte filosofice în opera profesoarei Alice Voinescu*
 Pr. prof. univ. dr ION POPESCU, *Devenirea întru ființă*
 Pr. lector univ. dr ADRIAN BOLDIȘOR, *Simbolul între Istoria religiilor și Teologie*
 Lector univ. dr SILVIU ȘOMÎCU, *Spațiul ideilor și realitatea socială*
 Dr HORIA DULVAC, *Noica ironistul?*

Ziua a doua

- Prof. univ. dr MIHAI D. VASILE, *Limitările interne ale „Spiritalului” în tradiția iudeo-elenistică*
 Lector univ. dr CĂTĂLIN STĂNCULESCU, *Istoriografia filosofiei și teoria conceptelor deschise*
 Lector univ. dr VASILE SĂLAN, *Constantin Noica despre relația dintre noumen și fenomen în filosofia kantiană*
 Prof. dr ION FILIPCIUC, *Eminescu întru adevăr*
 CS III dr ȘTEFAN-DOMINIC GEORGESCU, *Noica despre conceptul de „câmp logic”*
 CS III dr TITUS LATES, *De la mulțime la concept în logica lui Hermes*
 CS III dr MIHAIL UNGHEANU, *Libertatea modernă – un concept deschis. Alternativă la interpretarea liberală a libertății*
 Pr. lector univ. dr ION RESCEANU, *Pocăința, mijloc de refacere a echilibrului spiritual. Perspective biblice*
 Pr. lector univ. dr ADRIAN IVAN, *Educația creștină în contextul noilor paradigme educaționale*
 Diacon asist. univ. dr IONIȚĂ APOSTOLACHE, *Terminologia siriacă din primele veacuri creștine între noțiune și concept*
 CS I dr ION MILITARU, *Ontologie și normativitate istorică*
 Conf. univ. dr NICULAE SÂRBU-IONESCU, *Despre Ziua Întâi a Creației*
 CS dr MARIN PANAIT, *Constantin Noica despre iubirea organizată și rostul filosofiei*
 CS I dr TUDOR NEDELCEA, *Visul noician împlinit. Facsimilarea manuscriselor eminesciene*
 Pr. NICOLAE JINGA, *Constantin Noica și gândirea teologică*
 Drd EMILIAN DUMITRU PĂUNESCU, *Conceptul Trinității la C-tin Noica*
 Drd EMIL MARIAN MANEA, *Tradiție și modernitate la Constantin Noica*
 Lector univ. dr ALEXANDRINA DRAGOMIR, *Exactitate și adevăr sau paradigma puterii comunicative în viziunea lui Constantin Noica*
 CS asoc. drd CEZAR ROȘU, *Devenirea întru ființă – proces de autoorganizare, concert al ordinii prin fluctuații*
 CS drd ȘERBAN NICOLAU, *Conceptul deschis din punct de vedere logico-tradițional*

Dragoș Popescu

MIND AND LANGUAGE – FRANZ BRENTANO'S LEGACY IN PRAGUE Commemorating the Centenary of Anton Marty's Death

Prague, Academy of Sciences, Vila Lanna, 14–16 mai 2014

Anton Marty (1847–1914) și Carl Stumpf (1848–1936) au studiat cu Franz Brentano în perioada în care acesta a fost profesor la Universitatea din Würzburg (1866–1873) și sunt considerați în mod obișnuit ca fiind prima lui generație de studenți. Spre deosebire de studenții din perioada lui vieneză (1874–1895), care, în timp, au dezvoltat poziții mult diferite de Brentano, cazul lui Husserl sau Meinong, Marty și Stumpf i-au rămas fideli atât pe plan personal, cât și pe plan teoretic.¹ În ceea ce îl privește pe Marty, el este considerat cel mai fidel elev al lui Brentano în care a văzut un model pe care l-a urmat îndeaproape: întrucât Brentano era preot când preda la Würzburg, Marty a optat și el pentru cariera de preot. Mai apoi, când Brentano a renunțat în 1873 la această carieră, Marty a depus și el veșmântul de preot cu toate consecințele care au urmat de aici (una dintre ele a fost aceea că nu a putut să ocupe catedră universitară decât la Universitatea din Czernowitz [Cernăuți], de unde abia mai târziu a putut ocupa un post la Universitatea Germană din Praga).² În fine, pe plan teoretic lucrurile au evoluat în așa fel încât după 1900 Marty a ajuns în situația paradoxală de a susține contra lui Brentano poziții susținute de Brentano în anii '70 și '80 ai secolului XIX, dar abandonate după 1900.

Conferința comemorativă prezentată aici a fost organizată de instituția omoloagă a Academiei Române, Academia Cehă de Științe, mai precis de Institutul de Filosofie al acestei Academii, reprezentat de Hynek Janoušek, și de Facultatea de Filosofie a Universității din Salzburg, reprezentată de Guillaume Fréchette. Manifestarea a urmărit să atragă atenția asupra rolului jucat de Marty în Școala lui Brentano și în viața intelectuală din Praga aceluși timp. *Keynote speaker*-ul conferinței a fost Kevin Mulligan de la Universitatea din Geneva cu conferința *Mental Operations*. În deschiderea conferinței, Mulligan a subliniat că receptarea lui Husserl nu trebuie să urmărească doar înțelegerea, ci și dezvoltarea și corectarea filosofiei lui. Teza centrală a lucrării lui, prin care Mulligan a încercat să dezvolte fenomenologia husserliană, a fost aceea că Husserl nu a sesizat că operațiile logice (conjunția, disjunția etc.) nu sunt acte intenționale. Drept urmare, ele nu pot fi așezate pe aceeași treaptă cu actele intenționale definite ca unități dintre calitatea intențională a actului și materia lui. Teza a fost argumentată prin luarea în considerare a principalelor scrieri logice ale lui Husserl, ca și a modului în care au fost rezolvate problemele ridicate de el în Școala lui Brentano, la Anton Marty, de pildă, dar și în afara ei, la Karl Bühler.

O altă temă importantă a conferinței a constituit-o problema reprezentărilor improprii și a senzației la Brentano și Marty. În *Brentano and Marty on Improper Presenting*, Carlo Ierna a pornit de la ideea că reprezentarea improprie este reprezentarea care înfățișează în mod indirect, prin

¹ În ceea ce îl privește pe Stumpf, deși el a dezvoltat poziții diferite de Brentano, a încercat permanent să le prezinte ca fiind conciliabile cu pozițiile susținute de Brentano. Oricum, diferența de poziții nu a dus la ruperea relațiilor personale, ci Stumpf a dovedit un profund respect față de profesorul său, căruia i-a dedicat pagini memorabile în *Erinnerungen an Franz Brentano* în Oskar Kraus, *Franz Brentano*, München, C.M.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1919, pp. 87–167.

² În paginile comemorative scrise la moartea lui Brentano, în 1918, Stumpf amintește cu regret faptul că Brentano nu l-a anunțat în niciun fel pe Marty că avea de gând să se retragă din biserică și nu l-a scutit astfel de tot calvarul care avea să urmeze. Stumpf amintește în acest context că Marty l-a căutat pe Brentano la Aschaffenburg să discute cu el, fără să fie însă primit de mama lui Brentano, o persoană foarte religioasă care a trecut cu greu peste faptul că Brentano a renunțat la preoție (v. Stumpf, *op. cit.*, pp. 128–130).

simboluri, obiecte care nu pot fi reprezentate intuitiv, direct, așa cum este cazul cu reprezentarea lui Dumnezeu sau a numărului 1000³. Pornind de aici, Ierna a susținut că și reprezentările perceptivă sunt reprezentări în sens impropriu și a prezentat rolul lor în demersul științific.

Textul prezentat de către cel ce semnează aceste rânduri, *The Intentional Relation of Sensory Presentations in Brentano's and Marty's Descriptive Psychology*, a pus în evidență că nu există niciun fel de direcție a senzației ca act psihic către obiectul ei immanent, așa cum sugerează cunoscutul pasaj brentanian al intenționalității, și a arătat că Anton Marty a sesizat exact acest lucru întrucât în analizele consacrate de el acestei probleme în prelegerile de psihologie descriptivă, el nu vorbește niciun moment de direcția actului spre obiectul immanent lui, ci doar de relația cu acest obiect.

Următoarele trei conferințe: Laurent Cesalli, *The Objects of Desire. Marty on Values*, Robin Rollinger, *Emotive Meaning and Truth: Marty's Case for Contents of Interest as Non-Real Entities* și Arkadiusz Chrudzinski, *Marty on Contents of Emotional Phenomena* s-au concentrat asupra relației dintre actul intențional afectiv și obiectul sau semnificația lui afectivă. Textul lui Cesalli a constituit o analiză aplicată a problemei și a arătat că Marty admite pentru actele afective echivalentul a ceea ce sunt stările de fapt în teoria judecății, anume corelate intenționale ale judecății care au rolul de a o face adevărată. La fel pentru Marty, corelatele intenționale ale actelor afective, valorile, au rolul de a asigura corectitudinea actelor îndreptate spre ele. În comunicarea lui, Chrudzinski a precizat această idee de bază raportându-se permanent la psihologia lui Brentano, în timp ce Rollinger a oferit o viziune de ansamblu asupra acestei probleme la cei doi autori.

Textul lui Denis Fiset, *Carl Stumpf and the Establishment of a School of Brentano in Prague (1879-1884)*, a prezentat politica instituțională a lui Brentano. După cum este știut, Brentano a devenit profesor titular în 1874 la Universitatea din Viena, în ciuda conflictului cu Biserica catolică și, printre altele, și datorită susținerii de către Hermann Lotze⁴. Datorită faptului că legislația austriacă interzicea foștilor preoți catolici să se căsătorească, pretinzând în același timp ca profesorii titulari în Imperiu să aibă cetățenie austriacă, Brentano a renunțat în 1883 la cetățenia austriacă și, pentru a se căsători, a devenit cetățean al landului german Saxonia⁵. Odată cu renunțarea la cetățenia austriacă, Brentano a pierdut postul de profesor titular și a devenit simplu *Privatdozent*, ceea ce îl lipsa practic de orice influență instituțională, de pildă, de dreptul de a conduce doctorate și de a-și forma elevii în spiritul filosofiei lui. Fiset a prezentat în textul lui „manevrele” făcute de Brentano pentru a-și păstra influența asupra filosofiei din Imperiul Austriac. Faptul că Anton Marty și Carl Stumpf au fost numiți profesori la Praga cu sprijinul lui Brentano a jucat un rol important în această strategie, întrucât studenții vienezi ai lui Brentano aveau unde să meargă pentru a se forma mai departe în spirit brentanian. Practic, Praga devenise un adevărat „Burg” al brentanismului, burg bine apărat de Marty, de O. Kraus și A. Kastil, doi dintre cei mai fideli elevi ai lui și editori, după 1917, ai

³ Această reprezentare nu apare celui care o gândește ca o mie de unități alăturate una lângă alta și sesizate dintr-o privire ca fiind o mie, ci mulțimea în discuție este pur și simplu înlocuită prin cifra 1000.

⁴ Intenția de a ocupa această funcție explică, printre altele, titlul operei din 1874, *Psihologia din punct de vedere empiric*. Prin termenul „empiric”, Brentano vrea să trimită tocmai la caracterul modern, „științific” al operei lui, știut fiind că pentru Ministerul Austriac al Educației familiarizarea cu spiritul cercetării științifice era condiție de bază pentru orice candidat la un post de profesor universitar de filosofie. Așa se explică de ce lui Brentano i-a urmat la Viena Ernst Mach, care era fizician.

⁵ Prima lui soție, Ida von Lieben, venea dintr-o familie foarte înstărită. Zestrea pe care a adus-o în căsnicie constituie principala sursă cu care *Franz Brentano Foundation* își finanțează și astăzi proiectele.

operelor lui Brentano⁶. Din acest motiv, plecarea lui Stumpf la Halle a constituit un mare motiv de dezamăgire pentru Brentano care își vedea astfel periclitată influența în Praga. După cum a subliniat Fissette, temerile lui Brentano s-au dovedit îndreptățite, întrucât, după plecarea lui Stumpf, Friedrich Jodl a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a slăbi influența „brentanoților” în întregul Imperiu.

Comunicarea lui Guillaume Fréchette, *Varieties of Abstraction: Stumpf, Brentano, Marty*, a ilustrat cât se poate de bine cerințele pe care trebuie să le îndeplinească o contribuție de acest gen pentru a fi relevantă din perspectiva filosofiei contemporane. Spre deosebire de antevorbitorii lui, dar nu și de Mulligan, Fréchette a prezentat mai întâi stadiul dezbaterii din filosofia analitică contemporană asupra problemei intenționalității ca problemă a separatismului sau iseparatismului actului față de conținutul sau obiectul lui immanent. Pe acest fundal, el a făcut o prezentare amplă, complexă, a modului în care s-a pus problema abstracției la cei trei autori și a distins diferite etape în teoretizarea ei.

Comunicarea lui Hynek Janoušek, *Husserl vs. Brentano and Marty on Assertion*, s-a ocupat de problema raportului dintre judecată și aserțiune la Husserl, pornind de la modul în care apare problema ființei ca adevăr în disertația lui Brentano și prezentând modul în care tratează Husserl problema raportului dintre judecată și conținuturile ei intenționale în *Cercetări logice*.

În comunicarea „*Das Vorgestellte als Vorgestelltes*”: *Correlate and Object in the School of Brentano*, Hamid Taieb a abordat o temă extrem de importantă a Școlii lui Brentano, problema raportului dintre obiectul și conținutul reprezentării. Ideea de bază a lui Taieb a fost că această distincție nu este clară nici la Brentano, care nu o face în mod explicit, adaug eu, nici la elevii și nici la interpreții lui contemporani lui care, deși o fac, nu o argumentează în mod clar.

În textul său *The Young Lesniewski – To be or not to be a Brentanian Heir*, Sébastien Richard a prezentat teoria judecății analizată de tânărul Lesniewski într-un text consacrat analizei propozițiilor existențiale, a pus în evidență deosebirile dintre Lesniewski și Brentano, ca și faptul ca Lesniewski a repudiat mai târziu cu totul această analiză timpurie.

Textul Soniei Kamińska, *Brentano and Twardowski on Psychology with and without the Soul*, a încercat să dezvolte contextul și implicațiile afirmațiilor celor doi gânditori împotriva ideii psihologiei fără suflet și a adus în discuție texte scrise în poloneză, puțin cunoscute, ale lui K. Twardowski, întemeietorul Școlii poloneze de logică.

Comunicarea lui Patrick Flack, *Bringing Marty Into the Digital Age: Publishing His Complete Works in Open Access*, nu s-a ocupat propriu-zis de opera celor doi autori, ci a prezentat ideile de bază ale unui nou proiect menit să asigure în viitor acces facil tuturor cercetătorilor din Europa la operele câtorva filosofi importanți din secolele XIX și XX. Pentru a înțelege mai exact scopul și semnificația acestui proiect, trebuie spuse următoarele: în anii '80 ai secolului trecut a fost întemeiat în Manchester *Seminarul de filosofie austro-germană*, alcătuit din Kevin Mulligan, Peter Simons și Barry Smith. În 20 de ani de activitate intensă asupra filosofiei lui Brentano și a Școlii lui, inclusiv tânărul Husserl, acești autori au reușit să impună în dezbaterile filosofice contemporane Școala lui Brentano cu temele specifice ei: filosofia psihologică, mereologia, ontologia formală. În același timp, ei au impus noi standarde de tratare a acestor probleme și a problemelor logice din fenomenologia husserliană (teoria judecății, a semnificației, a cunoașterii ca sistem formal etc.), întrucât au arătat clar care este semnificația contemporană a acestor probleme și ce se poate face pornind de la ele. Drept urmare, orice abordare contemporană care, voit sau nevoit, abordează aceste teme fără să ia în considerare rezultatele la care au ajuns ei, riscă să apară din capul locului ca inactuală și lipsită de simț critic. Acest fapt s-a observat și în discuțiile de la conferință, discuții în cadrul cărora K. Mulligan a avut de obicei ultimul cuvânt în sensul că, spre deosebire de participanții specializați pe un gânditor

⁶ În jurul anului 1905, acești ultimi elevi formaseră un cerc filosofic *Café Louvre*, cerc la care au participat cu intermitență Franz Kafka și Max Brod.

sau pe o anumită problemă în cadrul Școlii lui Brentano, Mulligan privea tema din capul locului ca pe o varietate sau aplicație anume a unui posibil model al ei – teoria brentaniană sau husserliană a judecății ca fiind posibile interpretări a relațiilor dintre elementele constitutive unei teorii a judecății în general.

În timp, una dintre cele mai importante consecințe ale acestei stări de fapt a constat în „exproprierea” anumitor teme fenomenologice și în preluarea lor în patrimonial tematic al filosofiei analitice, mai precis, al filosofiei logicii, practicată, alături de autorii amintiți, și de Wolfgang Künne de la Universitatea din Hamburg. În acest context, nu este deloc întâmplătoare opoziția acestor autori față de filosofia de inspirație heideggeriană și de continuarea ei în fenomenologia franceză contemporană⁷. După cum nu este întâmplător că ei s-au numărat printre întemeietorii Societății europene de filosofie analitică și că Barry Smith a inițiat scrisoarea de protest prin care cerea Universității din Cambridge să nu acorde titlul de *doctor honoris causa* în filosofie lui Derrida, întrucât acesta nu avea nimic de a face cu stilul analitic de filosofare. Oricum, cele tocmai spuse sunt suficiente pentru a atrage atenția asupra caracterului critic și militant al filosofiei lor în raport cu alte orientări filosofice percepute ca rivale sau, oricum, ca pornite pe o cale inadecvată. Prin numirea lui Mulligan profesor de filosofie analitică la Universitatea din Geneva s-a constituit acolo unul dintre cele mai importante centre de promovare a acestui stil de gândire nu doar în perimetrul filosofiei teoretice, ci și al istoriei filosofiei – amintesc aici doar faptul că filosofia antică este predată acolo de Paolo Crivelli, autorul unei lucrări despre adevăr la Aristotel concepută în perspectivă analitică, lucrare devenită carte de referință pentru orice cercetător care se ocupă de această problemă. Așa stând lucrurile, probabil că nu este departe de adevăr afirmația potrivit căreia scrierile autorilor amintiți și ale doctoranzilor lor nu au doar rolul de a promova claritatea argumentativă specifică stilului analitic de filosofare, ci, în același timp, de a oferi și un posibil antidot caracterului metaforic, nu o dată ambiguu și neclar, specific unui anumit mod de a practica filosofia franceză astăzi.

Proiectul prezentat de Flack este finanțat de SNF-ul elvețian, este girat de K. Mulligan și urmărește să creeze un site (sdvig) pe care să fie disponibile scrieri deja publicate, dar și manuscrise, atât ale filosofilor din Școala lui Brentano, dar și dincolo de ea, de pildă, operele lui Max Scheler sau cele ale structuraliștilor ruși sau cehi, sau scrieri de logică, epistemologie, metafizică. Oricum, ideea – foarte generoasă – a proiectului este de evita implicarea marilor edituri în acest proces întrucât prețurile ridicate practicate de acestea urmăresc în primul rând interese financiare, iar nu facilitarea accesului larg, cât mai ieftin cu putință, la operele filosofice.

Rezumând, conferința despre moștenirea lui Franz Brentano în Praga a urmărit să atragă atenția atât asupra operei lui Anton Marty, unul dintre cei mai importanți filosofi ai limbii de la începutul secolului XX, cât și asupra unei perioade din istoria intelectuală a capitalei Cehiei când Marty preda la Universitatea Germană din Praga și când elevii lui, O. Kraus și A. Kastil organizaseră un cerc filosofic la Café Louvre, pe care l-au frecventat sporadic, pentru a fi mai apoi excluși din el, și Max Broad și Franz Kafka. În fine, conferința a pus în evidență interesul deosebit al cercetătorilor elvețieni – Anoton Marty a fost elvețian – atât pentru opera lui Marty, cât și pentru promovarea filosofiei în general prin intermediul unui site care acoperă o arie extrem de largă a intereselor filosofice și care este finanțat de Fondul național de cercetare științifică elvețian.

Ion Tănăsescu

⁷ Afirmația nu vrea să sugereze în niciun caz că nu ar exista autori capabili să continue și dezvolte în teoria cunoașterii sau în alte domenii ale filosofiei filosofia heideggeriană. Dimpotrivă, ei există (v. în acest sens epistemologia Școlii din Erlangen-Nürnberg, reprezentată de nume precum F. Kambartel, P. Janich, J. Mittelstraß etc.). Nu este însă scopul prezentului text să intre în detaliile acestei probleme.

COLOCVIUL INTERNAȚIONAL „EMIL CIORAN”

Ediția a XIX-a, Sibiu – Rășinari, 8–11 mai 2014

Tema colocviului: *Lamentații*

Ca și anul trecut, la a XVIII-a ediție, Colocviul Internațional „Emil Cioran” a fost organizat de Facultatea de Litere și Arte a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, Departamentul de Studii Romane, în colaborare cu Biblioteca „Astra” din Sibiu și cu Primăria din Rășinari. Tot ca și anul trecut, lucrările colocviului au avut loc pe rând la sediile instituțiilor amintite. Dar, spre deosebire de ediția anterioară, participarea a fost mai bogată, în afară de România venind oaspeți din Franța, Italia, Columbia, Spania, SUA.

În prima zi, din nou păstrând tradiția, colocviul debutează cu un atelier de traduceri sub direcția principalei organizatoare a manifestării, Mihaela-Gențiana Stănișor, cu participarea lui Joan M. Marin Torres (Spania) și a lui Francesco Testa (Italia). Atelierul a fost urmat de prezentarea lucrărilor studenților de la Universitatea Sibiu.

Prezentările invitaților au început a doua zi, după alocuțiunea de deschidere a Alexandrei Mitrea, decanul Facultății de Litere și Arte, și a conferinței inaugurale a lui Bruno Pinchard (Franța) – *Quelques lamentations sur la Roumanie et autres sujets*. Lucrările au continuat cu mai multe reprize de lucru, având ca participanți pe: Joan M. Marin Torres (Spania) – *Lamentations existentielles et protestations contre la mer*; Aurélien Demars (Franța) – *Les larmes et le cris selon Cioran*; Thomas Cousineau (SUA) – *Le complexe de Dédale: E.M. Cioran et son Emil*; Mircea Lăzărescu (Timișoara) – *La lamentation de Cioran*; Sorin Lavric (București) – *Etiologia și lamentația în perioada dintre cele două războaie*; Amelia Natalia Bulboacă (Italia) – *Enchantement et désenchantement. Pour une anthropologie cioranienne de la lucidité*; Maria-Nicoleta Ciocian (Cluj-Napoca) – *L'intertexte cioranien dans „Les cahiers de Cioran”*; Dumitru Chioaru (Sibiu) – *Le bilinguisme créateur chez Emil Cioran*; Roch Little (Columbia) – *Quelle valeur donner aux „Cahiers” 1957–1972? Le point de vue d’un historien*; Constantin Zaharia (Franța) – *Lamentations et Humoresque*; Andreea Blaga (Cluj-Napoca) – *Emil Cioran entre poéticité et lucidité. La traduction des images dans „Des larmes et des saints” et „ Sur le cimes du désespoir”*; Gabriel Popescu (Craiova) – *De l’athlétisme intérieur dramatique de Cioran et Loyola: „Passer la lamentation dans le concept”/dans les „exercices spirituels”*; Elena Mateiu (București) – *L’apocalyptique auteur comique*; Marius Dobre (București) – *Destin et lamentation nationale*; Carmen Opreșor (Sibiu) – *Emil Cioran la lamentation comme révélation de la louleur*; Doina Constantinescu (Sibiu) – *Les réverbération mélancolique de Cioran dans la cohérence discursive des lamentations*; Alina Bako (Sibiu) – *Cioran et les intimités du silence*.

A treia zi începe la Rășinari cu alocuțiunea de primire a primarului din comuna natală a filosofului, Bucur Bogdan. A urmat o altă sesiune de comunicări: Liliana Herrera (Columbia) – *Une réception dans un contexte*; Francesco Testa (Italia) – *Le désespoir d’une amitié. Emil Cioran et Guido Ceronetti du côté de Qohélet*; Marin Diaconu (București) – *Emil Cioran și Arșavir Acterian*; Horia Pătrașcu (București) – *Les types d’extase dans l’oeuvre de Cioran*; Rodica Brad (Sibiu) – *Cioran entre l’horreur du „bocet” et la lamentation comme modus vivendi. Extraits de correspondance*; Mihaela-Gențiana Stănișor (Sibiu) – *„Vérités de tempérament – précis de lamentation antique/po(i)étique*.

Apoi, au fost lansate următoarele cărți, toate în prezența autorilor: Renzo Rubinelli, *Tempo e destino nel pensiero di E.M. Cioran*, Roma, Aracne Editrice, 2014 (Renzo Rubinelli i-a cunoscut atât pe Cioran, cât și pe Noica); M.L. Herrera A., *En torno a Cioran. Nuevos Ensayos y Perspectivas. Ponencias Presentados en el Encuentro Internacional Emil Cioran*, versiones 2012–2013; Marin Diaconu (ed.), *Întâlniri cu Cioran*, vol IV, București, Editura Fundației pentru Literatură și Artă, 2014; Horia Pătrașcu, *Terapia prin Cioran*, București, Editura Trei, 2014.

După discuțiile finale și alegerea temei colocviului din 2015, a urmat vizitarea Rășinariului, a locurilor dragi lui Cioran, Coasta Boacii, Biserica și cimitirul, Școala „S.P. Barcianu”, apoi vizitarea Păltinișului și a Șantei.

Marius Dobre